

GOVOR MRŽNJE ANATOMIJA FASIZMA

Prijedlog nastavnih
jedinica

Sadržaj

Uvod	3
Govor mržnje	4
Gdje su granice slobode govora?	4
Anatomija fašizma	11
Fašističke ideje u suvremenoj Europi	11
Demokracija	13
Fašizam	13
Nacionalsocijalizam ili nacizam	13
Cenzura	14
Militarizam	16
Ksenofobija	18
Šovinizam	20

Uvod

Kao zagovornici uvođenja kvalitetnog građanskog odgoja i obrazovanja u formalni obrazovni sustav RH, a potaknuti rezultatima istraživanja o građanskoj kompetenciji mladih, analizom programa i sadržaja koji se provode u školama te razgovorima s nastavnicima, prepoznali smo potrebu jačeg kontekstualiziranja gradiva i povezivanje sa današnjicom i stvarnošću učenika.

Cilj građanskog odgoja i obrazovanja je informiran, odgovoran i aktivan građanin koji ima poriv utjecati i unaprjeđivati svoju zajednicu, osjeća odgovornost za društvo i želi mu dati doprinos. U centru suvremenog obrazovanja je učenik i njegova priprema za funkcioniranje u kompleksnom društvu i svijetu.

S tim u vidu željeli smo ponuditi poticaj nastavnicima da promišljaju o primjeni različitih pristupa i metoda u obradi nastavnih sadržaja i programa, prvenstveno interaktivnih i participativnih koji potiču učenike na razmišljanje o društvu, svojoj ulozi u njemu, vrijednostima za koje se žele zalagati te ih osposobljavaju za primjenu stečenog znanja i vještina u svakodnevicu.

Smatramo da pristup korišten u predloženim nastavnim pripremama doprinosi upravo poticanju učenika na razmišljanje o društvu te nastojanje da ga razumiju, informiraju se, kritički razmišljaju te da imaju priliku promišljati o svojoj ulozi u društvu - kao građana koji svojim djelovanjem ili nedjelovanjem utječu na okolinu i tendencije u društvu.

Ove dvije nastavne jedinice odnosno radionice prijedlog su nastavnicima kako mogu obraditi teme isključivosti te ih problematizirati u suvremenom kontekstu i tako približiti učenicima. Prijedlozi se primarno odnose na nastavu Povijesti i Etike no mogu se adaptirati i za druge predmete. Nastavne jedinice su na temu fašizma i govora mržnje.

Uredila: Lovorka Bačić

Nastavne jedinice pripremio: Vedran Ristić, prof.

Govor mržnje

Gdje su granice slobode govora?

**Radionica za
učenike u osnovnoj
i srednjoj školi**

TEMA:	Radionica se bavi pitanjem odnosa između slobode govora i govora mržnje.
CILJEVI:	Steći znanja o oblicima govora mržnje u suvremenom svijetu, te razviti vještine prepoznavanja i reagiranja na njih.
ISHODI UČENJA:	Definirati govor mržnje i njegove oblike. Steći znanja o različitim načinima manifestiranja govora mržnje u javnom prostoru. Analizirati načine kažnjavanja i suzbijanja govora mržnje. Evaluirati i raspraviti o strategijama građanskog društva za suočavanje s govorom mržnje.
PREDLOŽENA DOB:	14-18 god.
TRAJANJE:	45 min
KORELACIJA:	Povijest, Sociologija, Politika i gospodarstvo, Etika

Opis i tijek radionice:

Uvodni dio

 10 min

Voditelj čita ulomak:

„U 21. stoljeću uživamo u gotovo neograničenoj slobodi govora. Iako su neki mediji poput novina, časopisa i televizije podložni kontroli sadržaja od strane urednika, Internet nam daje mogućnost izražavanja svih ideja i misli. Demokratska su društva tolerantna i otvorena za sve vrste dijaloga, no ipak postoji jedan oblik komunikacije koji je problematičan, a to je govor mržnje.“

i postavlja pitanje učenicima:

Znate li što je govor mržnje? *Učenici odgovaraju i komentiraju s voditeljem.*

Voditelj čita definiciju govora mržnje i preporuku Europske komisije:

„Govor mržnje javni je govor koji izražava mržnju ili potiče nasilje prema osobi ili grupi temeljeno na rasi, religiji, spolnoj orijentaciji, nacionalnosti i sl.“ U Republici Hrvatskoj je kažnjiv s do 3 godine zatvora.

Godine 2016., Europska komisija donijela je smjernice za svoje države članice o postupanju s govorom mržnje. Savjetuje da bi države trebale sankcionirati govor mržnje, ali i štititi slobodu izražavanja i to putem:

- brzog reagiranja javnih osoba na govor mržnje,
- promicanjem samoregulacije medija,
- razvijanjem svijesti o štetnim posljedicama širenja govora mržnje,
- uskraćivanjem financijske pomoći strankama koje potiču govor mržnje,
- kriminalizacijom ekstremnih oblika govora mržnje“.

Voditelj postavlja učenicima pitanje slažu li se sa smjernicama i traži od njih da navedu primjer za svaku.

Voditelj postavlja pitanje:

U raspravama o kriminalizaciji ili dekriminalizaciji govora mržnje često se njegovo kažnjavanje kontrastira sa slobodom govora. Što mislite, gdje je granica? Koje biste argumente dali za ili protiv kažnjavanja govora mržnje?

Tablica 1. Rasprava o govoru mržnje i slobodi govora

TREBA LI ZABRANITI GOVOR MRŽNJE?	
ZA	PROTIV
1. Sloboda govora nije apsolutno pravo, već ideal. Prestaje biti pravo onoga trenutka kada počne činiti štetu drugima.	Cenzura je uvijek loša. Koliko god se ne slažemo s nečijim mišljenjem, u slobodnom i civiliziranom društvu, moramo im dopustiti da se izraze.
2. Govor mržnje je jasna prijetnja članovima društva. Često je usmjeren prema manjinama koje je lako identificirati prema boji kože, odjeći ili ponašanju. Čak i ako govor ne uzrokuje nasilje, može uzrokovati emocionalnu bol. Dužnost je države intervenirati kako bi pojedinci bili sigurni.	Dužnost države je štititi ustavna prava građana. Cenzura govora je jasan napad na slobodu izražavanja.
3. Iako je govor mržnje oblik izražavanja, on ne potiče dijalog. On ne doprinosi ničemu, već daje opravdanje nasilju i diskriminaciji. Ekstremne poruke odvrćaju one umjerenih stavova od izražavanja mišljenja.	Govor mržnje može poticati dijalog i biti pozitivan. Dopuštanje govora mržnje stvara priliku za borbu i mijenjanje mišljenja onih koji potiču mržnju. Dugoročno će to dovesti do rješavanja uzroka problema i redukcije nasilja.
4. Govor mržnje stvara atmosferu u kojoj će članovi manjinskih grupa biti izolirani iz društva i zajednice te će time raznolikost svjetonazora u zajednici biti manja. To će dovesti do manje interakcije s drugačijim mišljenjima, a time će se povećati i dominacija većinske grupe koja je uglavnom odgovorna za širenje mržnje.	Potreba za interakcijom je razlog za dopuštanje svim idejama sudjelovanje u dijalogu. Ako netko ima pristrane stavova, a ne može ih izraziti i o njima slobodno raspravljati, veća je šansa da će ostati pri njima.

Nakon učeničkih odgovora, voditelj ih dopunjava čitanjem argumenata iz tablice 1. i poziva učenike na komentiranje s kojim se argumentima slažu, s kojima ne i zašto.

Glavni dio

 25 min

Voditelj dijeli učenike u 7 skupina i svakoj daje izvadak iz kaznenog zakona i jedan primjer. Daje učenicima zadatak da pročitaju primjer i procijene spada li on u govor mržnje, te, ako spada, koliku bi mu kaznu dali prema kaznenom zakonu RH.

PRIMJER 1. MAROKANCI, VAN IZ NIZOZEMSKE.

Geert Wilders, vođa treće najjače Nizozemske stranke u prostoriji gradskog vijeća u Haagu postavio je pitanje žele li „više ili manje Marokanaca“ u državi. Njegovi pristaše odgovorili su „manje“ na što je Wilders odvratio: „pobrinut ćemo se za to“. Nakon toga je policiji stiglo više od 6000 prijava protiv Wildersa. Devet mjeseci kasnije formalno je optužen za rasnu diskriminaciju i poticanje mržnje. Jednom drugom prilikom tijekom tv-intervjua, Marokance je nazvao „šljamom“. Prijeti mu kazna od novčane do dvije godine zatvora. Suđenje je još u tijeku. Marokanci čine 2.2% Nizozemskog stanovništva, a došli su uglavnom u 70-im i 80-im godinama 20. st.

Kazneni zakon, na snazi od 30.5.2015.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325. (NN 144/12)

(1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina,

kaznit će se kaznom do tri godine.

PRIMJER 2. NACISTIČKI POZDRAV.

U Njemačkoj je nacistički pozdrav protuzakonit. Godine 2011, jedan je kanadski turist uhićen jer je izveo nacistički pozdrav ispred zgrade Reichstaga. Stao je na stepenice izgrade i podigao desnu ruku u stilu pozdrava dok ga je djevojka fotografirala. Oblični policajac odmah je reagirao, uhitio iznenađenog Kanađanina i zaplijenio memorijsku karticu iz fotoaparata. Iako mu je prijetila kazna od šest mjeseci zatvora, pušten je uz financijsku kaznu. U Švicarskoj je 2014. odlučeno da pozdrav nije protuzakonit ukoliko je rezultat izražavanja osobnog mišljenja. Ukoliko se koristi za poticanje nasilja, protuzakonit je.

Kazneni zakon, na snazi od 30.5.2015.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325. (NN 144/12)

(1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina,

kaznit će se kaznom do tri godine.

PRIMJER 3. HOMOSEKSUALNOST JE GRIJEH.

Pentekostalni pastor, Ake Green održao je propovijed u svojoj crkvi u Borgholmu u Švedskoj pred pedesetak nazočnih. U toj je propovijedi govorio o seksualnim perverzijama navodeći homoseksualnost kao jednu od njih te ju je nazvao „abnormalnim, kancerogenim tumorom na tijelu društva“. Također je izjavio da osoba ne može biti homoseksualac i kršćanin istovremeno. Lokalna udruga za LGTB prava prijavila ga je policiji. Općinski sud ga je proglasio krivim i osudio na mjesec dana zatvora, no žalbeni sud oslobodio ga je optužbi 2005. Tužitelj se žalio vrhovnom sudu koji ga je također oslobodio. Prema njihovom tumačenju, Green je prekršio švedski zakon, ali prema Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, koja je iznad švedskog zakona, ima pravo na slobodu izražavanja.

Kazneni zakon, na snazi od 30.5.2015.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325. (NN 144/12)

- (1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina,

kaznit će se kaznom do tri godine.

PRIMJER 4. KOLEKTIVNA KRIVNJA

Matthew Doyle, agent za odnose s javnošću u londonskoj tvrtci uhićen je u ožujku 2016. zbog poticanja rasne mržnje na društvenim mrežama. Dan nakon bombaških napada u Bruxellesu 22. ožujka 2016., Doyle je u objavi na Twitteru napisao da je zaustavio jednu muslimanku na ulici i upitao ju “kako objašnjavate Bruxelles?”. Ona je odvrtila da to “nema nikakve veze s njom” i otišla. Objava se brzo proširila i naišla na žestoke kritike. Doyle je uhićen, zaplijenjena mu je putovnica, tablet i telefon te je optužen. Branio se tvrdeći da je objava bila šala. Nakon policijske obrade, optužbe su odbačene i pušten je na slobodu.

Kazneni zakon, na snazi od 30.5.2015.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325. (NN 144/12)

- (1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina,

kaznit će se kaznom do tri godine.

PRIMJER 5. MIZOGINIJA JE ZLOČIN.

Policija u engleskoj općini Nottinghamshireu, u srpnju 2016. odlučila je kriminalizirati mizoginističke incidente. Maltretiranje žena će se smatrati zločinom iz mržnje. U nedavnoj anketi 85% žena izjasnilo se da su bile žrtve neprimjerenih komentara, a čak 24% neprimjerenog dodirivanja. To uvelike ograničava slobodu kretanja žena i njihov osjećaj sigurnosti. Mizoginijski zločin iz mržnje definiraju kao "incident protiv žena koji je motiviran stavom muškaraca spram žena i uključuje ponašanje muškaraca prema ženama samo zato što su žene". Ponašanja poput dobacivanja neprimjerenih, seksističkih komentara, nedozvoljenog verbalnog ili fizičkog kontakta ili slanja neželjenih poruka mogu se prijaviti policiji kao zločin.

Kazneni zakon, na snazi od 30.5.2015.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325. (NN 144/12)

(1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina,

kaznit će se kaznom do tri godine.

PRIMJER 6. HIP-HOP KONTROVERZE

Američka hip-hop umjetnica Nicki Minaj izazvala je kontroverze glazbenim spotom za svoju pjesmu "Only" iz 2014. U tom animiranom spotu Minaj koristi ikonografiju koja je vrlo slična nacističkoj, a cijeli spot podsjeća na filmove nacističke kinematografkinje Leni Riefenstahl poznatoj po snimanju berlinskih olimpijskih igara 1936. Spot prikazuje Minaj kao dikatatora okruženog vojskom i vojnom opremom, a vojnici imaju traku na ruci sa slovima YN (označavaju diskografsku kuću Young Money) koja oblikom i dizajnom neodoljivo podsjećaju na svastiku. Spot je izazvao lavinu kritika od strane udruga preživjelih holokausta, pa čak i obožavatelja. Ironično je da je glazbenik Drake koji također sudjeluje u spotu podrijetlom Židov. Minaj nije jedina glazbenica koja koristi takvu ikonografiju u spotovima. Među ostalima su Pink Floyd, Joy Division i Laibach.

Kazneni zakon, na snazi od 30.5.2015.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325. (NN 144/12)

(1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina,

kaznit će se kaznom do tri godine.

PRIMJER 7. NOGOMETNA GROZNICA

Josip Šimunić, hrvatski nogometaški reprezentativac rođen u Australiji nakon pobjede na utakmici protiv Islanda u studenom 2013. uzeo je mikrofon u ruke i uzviknuo "za dom", nakon čega su navijači uzvratili "spremni". Ustaški pokret, koji je u dijelovima današnje Hrvatske došao na vlast uz pomoć Hitlera i bio na vlasti u razdoblju 1941.-1945. koristio je taj pozdrav kao službeni. Nakon incidenta Šimunić je izjavio – Ja sam to uvijek želio napraviti. Tko će me kazniti? Nisam ništa pogrešno napravio. Ja navijam za Hrvatsku, za svoj dom i, ako to nekome smeta, to je njegov problem". Državno odvjetništvo žurno je izreklo prekršajnu kaznu, a Hrvatski helsinški odbor ocijenio je kako je taj pozdrav istovjetan s nacističkim "Sieg Heil". FIFA ga je kaznila s 10 utakmica zabrane igranja i 30 000 franaka čime je i okončana njegova igračka karijera. Također, Vrhovni sud RH je prvotnu kaznu od 5 000kn, na prijedlog Državnog odvjetništva povećao na 25 000kn. HNS je kažnjen sa 70 000 franaka.

Kazneni zakon, na snazi od 30.5.2015.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325. (NN 144/12)

(1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina,

kaznit će se kaznom do tri godine.

Učenici izlažu rezultate rasprava u svojoj grupi i komentiraju s voditeljem.

Zaključni dio

 10 min

Voditelj postavlja pitanja za zaključnu raspravu i poziva učenike na komentiranje

Pitanja za zaključnu raspravu:

1. Znaš li za koji primjer govora mržnje u tvojoj sredini?
2. Misliš li da bi javne ličnosti trebalo posebno kažnjavati za govor mržnje?
3. Što misliš, tko je najčešća meta govora mržnje u tvojoj sredini?
4. Treba li dopustiti govor mržnje pod opravdanjem slobode govora?
5. Koji je najbolji način za reagiranje na govor mržnje u svakodnevnom životu, a koji u javnom prostoru?

Anatomija fašizma

Fašističke ideje u suvremenoj Europi

**Radionica za
učenike u osnovnoj
i srednjoj školi**

Vedran Ristić, prof.
Osijek, prosinac 2016.

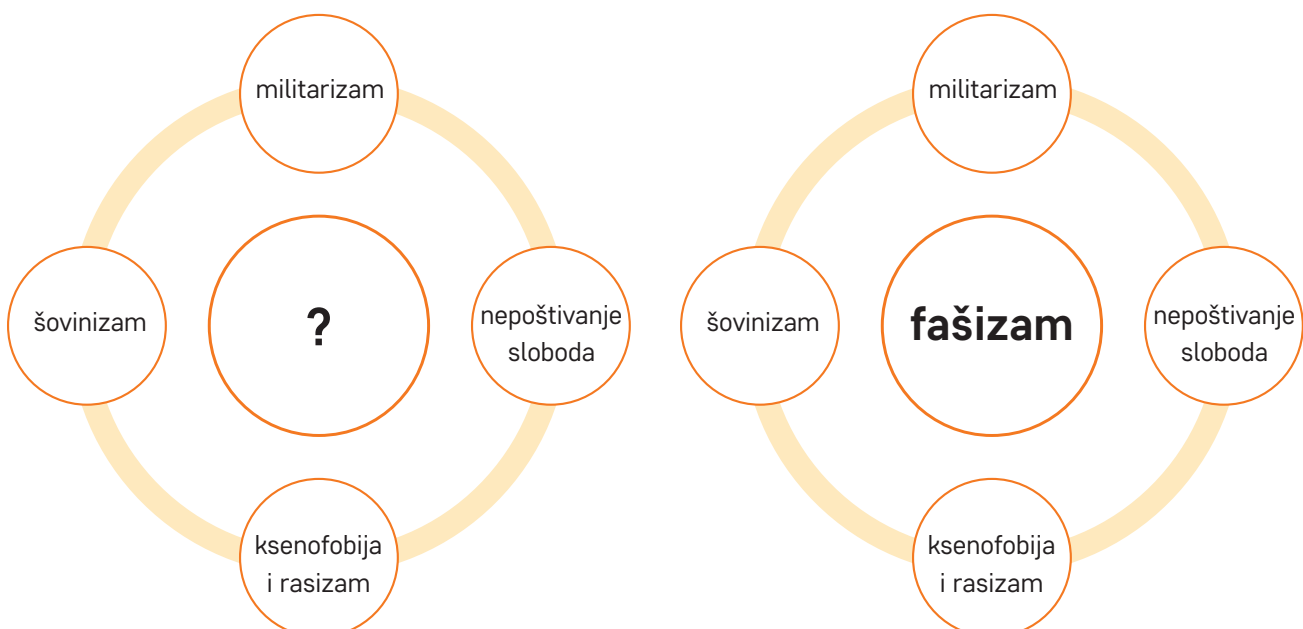
Tema:	Radionica se bavi fašizmom kao društvenom i političkom ideologijom u njezinom izvornom, povijesnom obliku, te inačicama fašističkih ideja koje se mogu susresti u Europi 21. stoljeća
Ciljevi:	Steći znanja o osnovnim značajkama fašizma i razviti stavove o odnosu između fašizma i demokracije.
Ishodi učenja:	Definirati fašizam i njegove značajke. Steći znanja o političkim i društvenim prilikama u suvremenoj Europi. Analizirati odnos fašizma i demokracije. Evaluirati i raspraviti o strategijama građanskog društva za nošenje s fašističkim idejama.
Predložena dob:	14-18 god.
Trajanje:	45min
Korelacija:	Povijest, Sociologija, Politika i gospodarstvo, Etika

Opis i tijek radionice:

Uvodni dio

 10 min

Za uvodni dio bitno je da učenici ne znaju temu radionice, već će ju sami pogoditi na temelju aktivnosti. Voditelj na ploču crta mentalnu mapu s jednim centralnim i četiri periferna polja (sheme su prikazane ispod), čita jedan po jedan pojam i upisuje ih u prazna polja, a učenici ih (samostalno ili uz pomoć voditelja) pokušavaju definirati. Postavlja pitanje učenicima: Koja ideologija obuhvaća sva 4 navedena pojma? Odgovor je „fašizam“.

Ukoliko učenici odgovore „nacizam“, pročitati definicije fašizma i nacizma ispod. Voditelj postavlja učenicima sljedeća pitanja i ukratko raspravi o odgovorima:

- Jesu li fašističke ideje prisutne u Europi 21. stoljeća?
- Koje su razlike između fašizma i demokracije? Čitanje definicije fašizma i demokracije.

DEFINICIJE:

DEMOKRACIJA: politička ideja o vladavini u kojoj sudjeluju svi članovi zajednice (narod), izravnim odlučivanjem ili posredno putem izabranih predstavnika. Demokracija je politički poredak u kojem vlada većina, uz osiguranje prava manjine, te individualnih prava svakoga građanina.

FAŠIZAM: krajnje nacionalistička i totalitarna ideologija, pokret i poredak nastao u nizu država nakon I. svjetskog rata; u užem značenju politički režim u Italiji 1922–45. Naziv i za slične nacionalističke i diktatorske režime u Europi u međuraću.

NACIONALSOCIJALIZAM ILI NACIZAM: ideologija Nacionalsocijalističke njemačke radničke stranke, koju je izložio A. Hitler u djelu Moja borba (Mein Kampf). Kao poseban oblik fašizma, nacionalsocijalizam je nastao u Njemačkoj nakon I. svjetskog rata; Hitlerovim dolaskom na vlast 1933. prerastao je u vladajuću državnu političku doktrinu te, koristeći se praksom surova političkog i fizičkog nasilja, postao ideološkom i političkom pokretačkom osnovicom agresivne, imperijalističke politike, koja je izravno dovela do II. svjetskog rata.

Glavni dio

 25 min

Voditelj dijeli učenike u 4 ili 8 skupina i svakoj grupi dijeli listiće s jednom temom (ukoliko je 8 grupa, po dvije grupe će imati istu temu). Svaka grupa obrađuje svoju temu. Treba proučiti materijale i odgovoriti na priložena pitanja. Po jedan predstavnik ukratko izlaže temu grupe, odgovor na ključno pitanje, obrazloženje i nejasnoće s kojima su se eventualno suočili. Ostalim grupama se daje uputa da dobro slušaju izlaganje te da svatko za sebe ocijeni opasnost ideje o kojoj se izlaže za demokraciju ocjenom 1-5 (1 = mala opasnost, 5 = vrlo velika opasnost). Nakon svih izlaganja, svi učenici glasuju za najopasniji element fašizma, voditelj broji glasove i identificira se najopasnija ideja te traži od nekoliko učenika da obrazlože svoj izbor.

Cenzura

Definicija: Cenzura je sustav administrativnih mjera koje poduzimaju državne, vjerske, stranačke i druge vlasti protiv objelodanjivanja, čitanja, širenja i posjedovanja, slušanja i gledanja nepoćudnih i za društvo opasnih tiskanih i rukopisnih knjiga, filmova i slične građe te radijskih i televizijskih emisija, kazališnih predstava i dr.

Ključno pitanje: UGROŽAVA LI CENZURA DEMOKRACIJU?

Definicija demokracije: *politička ideja o vladavini u kojoj sudjeluju svi članovi zajednice (narod), izravnim odlučivanjem ili posredno putem izabranih predstavnika. Demokracija je politički poredak u kojem vlada većina, uz osiguranje prava manjine, te individualnih prava svakoga građanina*

Zadatak: Pročitaj tekst, odgovori na pitanja ispod teksta te nakon toga popuni donju tablicu tako da odgovoriš na ključno pitanje teksta te odgovor potkrijepiš argumentima.

Sloboda govora jedan je od temeljnih principa demokracija zapadnog tipa, a fašistički režimi ju redovito ograničavaju. U njima prevladava službena državna ideologija koja se ne smije dovoditi u pitanje. Adolf Hitler je 1933. organizirao javno paljenje knjiga nepoćudnog sadržaja. On i Benito Mussolini vladali su kao diktatori. Oboje su zabranili rad ostalih stranaka, uveli cenzuru, ustrojili tajnu policiju i zatvarali neistomišljenike.

Što misliš zašto autoritarni vođe i diktatori ograničavaju slobodu izražavanja? Jesu li takvi postupci spojivi s demokracijom? Koje su dobrobiti slobode izražavanja?

Danas je u Europi država s najnižom razinom demokracije Bjelorusija u kojoj je od 1994. godine na vlasti Aleksandar Lukašenko. Iako je od tada 5 puta pobijedio na izborima s oko 80% glasova, neki zapadni novinari nazivaju ga posljednjim europskim diktatorom. Vrijeđanje predsjednika u Bjelorusiji kažnjava se s 5 godina zatvora, novinarima je ograničena sloboda raznim državnim i policijskim pritiscima, a *Izveštaj o slobodi novinarstva* (Freedom of the press report) 2011. stavlja Bjelorusiju na 187. mjesto od 196. po slobodi medija. Država nastoji kontrolirati i Internet. Vlasnici Internet kafića moraju voditi zapise o mušterijama i sadržajima koje su pregledavali. Lukašenko je 1995. otvoreno hvalio Hitlera izjavivši da „*nije sve vezano uz Hitlera, tu poznatu ličnost, bilo loše. Njemački poredak evoluirao je kroz stoljeća i dosegao vrhunac pod Hitlerom.*“ (1995).

Godine 2011. održan je „Prosvjed pljeskanjem“ tijekom kojeg se na glavnom trgu u Minsku okupilo oko 3000 prosvjednika protiv vladavine Lukašenka. Policija je reagirala te su, između ostalih, uhapsili jednorukog čovjeka zbog pljeskanja i gluhočujem zbog izvikivanja slogana.

Je li Bjelorusija demokracija? Što misliš, zašto je Lukašenko pobijedio na izborima pet puta? Što misliš o veličanju Hitlera od strane jednog europskog državnika? Podržavaš li opisani način prosvjedovanja u Minsku? Zašto?

UGROŽAVA LI CENZURA DEMOKRACIJU?	
da	ne
Razlozi:	Razlozi:

Militarizam

Definicija: Militarizam je upravljanje društvom u skladu s vrijednostima vojnog mentaliteta. Očituje se povlaštenim društvenim položajem vojnog osoblja, posebno njegova vodstva, podupiranjem vojnog sustava vrijednosti, isticanjem vojnog mentaliteta kao uzornog društvenog obrasca, veličanjem ratničkih i borbenih vrlina i sl.

Ključno pitanje: UGROŽAVA LI MILITARIZAM DEMOKRACIJU?

Definicija demokracije: politička ideja o vladavini u kojoj sudjeluju svi članovi zajednice (narod), izravnim odlučivanjem ili posredno putem izabranih predstavnika. Demokracija je politički poredak u kojem vlada većina, uz osiguranje prava manjine, te individualnih prava svakoga građanina

Zadatak: Pročitaj tekst, odgovori na pitanja ispod teksta te nakon toga popuni donju tablicu tako da odgovoriš na ključno pitanje teksta te odgovor potkrijepiš argumentima.

Sastavni dio fašizma je i militarizam. Adolf Hitler i Benito Mussolini počeli su ulagati u vojsku odmah po dolasku na vlast. Ta je vojska upotrijebljena za širenje granica njihovih država s ciljem stvaranja Velike Italije odnosno Velike Njemačke. Oba su diktatora imala i naoružane stranačke odrede koji su bili odani njima. Vojska je bila usmjerena prema ekspanziji, a stranačke postrojbe protiv onih koje je država etiketirala kao neprijatelje. Osim toga, državna propaganda je poticala kult heroja ratnika kao posebno vrijednih i zaslužnih građana.

Koliko bi država trebala ulagati u vojsku? Je li širenje vlastitog teritorija opravdan razlog za napad na drugu, suverenu državu? U kojoj mjeri militarizam treba biti sastavni dio države politike? Zašto?

U današnjoj Europi jedan od najpoznatijih primjera militarizma s fašističkim elementima je ukrajinski Azovski bataljun u rusko-ukrajinskom sukobu započetom 2014. Bataljun je započeo kao paravojna ultranacionalistička postrojba usmjerena protiv proruskih separatista, a kasnije je uključen u regularnu Ukrajinsku vojsku. Stekli su zao glas zbog veza s nacističkom ideologijom, korištenja nacističkih simbola i okrutnog postupanja s civilima na osvojenim područjima. Njihov vođa Andrij Biletzky na čelu je i Socijal-nacionalnog saveza Ukrajine, koalicije desno orijentiranih stranaka, te u jednoj publikaciji tvrdi da je njihov cilj:

- pripremiti Ukrajinu za daljnje širenje i borba za oslobođenje cijele Bijele Rase od dominacije međunarodnog spekulativnog kapitala
- ozbiljno kazniti seksualne perverzije i bilo kakve međurasne kontakte koji vode do izumiranja bijelog čovjeka

Mnogi europljani odlaze u Azovski bataljun da bi se borili uključujući dobrovoljce iz Švedske, Španjolske, Francuske, pa i Hrvatske. Mikael Skillt, švedski snajperist u Azovskom bataljunu kaže: "Bio bi idiot kada bi rekao da ne želim opstanak bijelih ljudi. Nakon Drugog svjetskog rata pobjednici su napisali svoju povijest. Odlučili su da je loše reći „Bijel sam i ponosan na to.“"

Što misliš, koji su razlozi zbog kojih dobrovoljci iz drugih država odlaze u Azovski bataljun. Koje fašističke elemente uočavaš u izjavama pripadnika bataljuna. Slažeš li se s odlukom ukrajinske vlade da prizna bataljun kao dio regularne vojsku?

UGROŽAVA LI MILITARIZAM DEMOKRACIJU?	
da	ne
Razlozi:	Razlozi:

Ksenofobija

Definicija: *Ksenofobija je iracionalan osjećaj tjeskobe ili straha od stranaca. Često se izražava u predrasudama, stereotipima i odbojnim stajalištima o strancima te djelatnim suprotstavljanjem njihovoj prisutnosti u zajednici, što vodi diskriminaciji, segregaciji, sukobima, a u nekim slučajevima istjerivanju i fizičkom istrjebljenju stranaca.*

Ključno pitanje: UGROŽAVA LI KSENOFOBIIJA DEMOKRACIJU?

Definicija demokracije: *politička ideja o vladavini u kojoj sudjeluju svi članovi zajednice (narod), izravnim odlučivanjem ili posredno putem izabраниh predstavnika. Demokracija je politički poredak u kojem vlada većina, uz osiguranje prava manjine, te individualnih prava svakoga građanina*

Zadatak: Pročitaj tekst, odgovori na pitanja ispod teksta te nakon toga popuni donju tablicu tako da odgovoriš na ključno pitanje teksta te odgovor potkrijepiš argumentima.

Fašistički su režimi uglavnom poticali strah od „drugoga“. Stvaranjem jednog neprijatelja i uvjeravanjem građana da su ugroženi, pokušavali su stvoriti narodno jedinstvo i opravdati velika ulaganja u vojsku koja bi ih branila od tog neprijatelja. Pripadnici te „neprijateljske“ grupe ili grupa sustavno su diskriminirani, oduzimana su im prava i na njih je svaljena krivnja za državne probleme, a u građanima je raspirivan strah. U Njemačkoj su to bili prvenstveno Židovi, te Romi, homoseksualci, mentalno bolesni itd. U Italiji je Mussolini koristio rasističke argumente protiv Slovenaca kao niže rase.

Može li za državne probleme biti odgovorna jedna manjina? Što misliš, ima li rasizam znanstveno utemeljenje?

U suvremenoj Europi ksenofobija je u posljednjih nekoliko godina poprimila velike razmjere. Dolaskom izbjegličkog vala, strah od stranaca je porastao. Primjer toga je Mađarska u kojoj 72% građana ima negativan stav prema izbjeglicama, a 82% je uvjeren da izbjeglice imaju negativan učinak na gospodarstvo. Mađarska ksenofobija počela je rasti 2010. kada je na vlast došao sadašnji premijer Viktor Orban. Iako većina izbjeglica ne želi ostati u Mađarskoj, Orbanova je vlada 2015. započela postavljati plakate s natpisima poput: „Ako dođete u Mađarsku, nemojte uzeti poslove Mađarima.“ Zanimljivo je da su natpisi na plakatima bili na mađarskom jeziku iako ga nitko od izbjeglica ne govori. Osim toga, u tijeku je i izgradnja ograde od bodljikave žice duž 400-tinjak kilometara granice koja bi trebala spriječiti ulazak izbjeglica u državu. O svojim iskustvima prolaska kroz Mađarsku, Hafaiza Adl Al Mnin, 19-godišnji Sirijac koji je uspio doći do Švedske kaže: „Mađarska granica je najopasnije mjesto na cijelom putovanju. Policija nema nimalo humanosti. Tuku čak žene i djecu.“

Što misliš o mađarskoj kampanji plakatima? Kome su natpisi namijenjeni s obzirom na njihov jezik i zašto? Što misliš, rješavaju li mađarski postupci problem izbjeglica? Na koji način bi izbjeglice mogle ugroziti gospodarstvo?

UGROŽAVA LI KSENOFOBIA DEMOKRACIJU?	
da	ne
Razlozi:	Razlozi:

Šovinizam

Definicija: Šovinizam je nesnošljivost prema pripadnicima drugih etničkih skupina ili nacija, uz istodobno favoriziranje i nekritičan odnos prema pripadnicima vlastite etničke skupine ili nacije.

Ključno pitanje: UGROŽAVA LI ŠOVINIZAM DEMOKRACIJU?

Definicija demokracije: politička ideja o vladavini u kojoj sudjeluju svi članovi zajednice (narod), izravnim odlučivanjem ili posredno putem izabranih predstavnika. Demokracija je politički poredak u kojem vlada većina, uz osiguranje prava manjine, te individualnih prava svakoga građanina

Zadatak: Pročitaj tekst, odgovori na pitanja ispod teksta te nakon toga popuni donju tablicu tako da odgovoriš na ključno pitanje teksta te odgovor potkrijepiš argumentima.

Fašisti vjeruju da je njihova nacija superiorna nad ostalima. Sukladno s time, pripadnici njihove nacije trebaju imati i veća prava i privilegije, dok bi ostali trebali biti građani drugoga reda. U programu svoje stranke Hitler je 1925. napisao: „Ako je nemoguće uzdržavati cjelokupno stanovništvo države, tada valja pripadnike drugih narodnosti izbaciti iz Reicha.“ To shvaćanje doveo je do vrhunca u odnosu prema Židovima koji su od njegovog dolaska na vlast do kraja Drugog svjetskog rata sustavno diskriminirani, pljačkani, zatvarani u geta i logore te naposljetku bili žrtva najkompletnijeg pokušaja masovnog istrebljenja jednog naroda u povijesti. Takvo postupanje bilo je u skladu sa zakonima koji su doneseni 1938. U takvoj ideologiji ideje nacije i države krajnje su uzvišene, a služenje njima postaje najpoželjniji cilj kojemu je pojedinac sasvim podređen. U nastojanju stvaranja „čistih“ nacionalnih prostora često pribjegavaju etničkom čišćenju.

Tijekom rata na području Bosne i Hercegovine 1992. - 1995, srpske snage provodile su etničko čišćenje nad bošnjačkim, muslimanskim i hrvatskim stanovništvom i počinili najveći genocid na području Europe nakon Drugog svjetskog rata. Kulminacija tog genocida bio je pokolj u Srebrenici kada su sredinom srpnja 1995. Vojska Republike Srpske i paravojne postrojbe pobili preko 8000 nenaoružanih muškaraca u starosti od 13 do 77 godina.

Je li etnički čista država poželjan cilj i može li se ikada postići? Razlikuje li se doprinos državi građana drugih narodnosti od doprinosa građana većinske narodnosti. Na području Nezavisne Države Hrvatske (1941.- 1945.) fašistički je Ustaški pokret koristio pozdrav „Za dom spremni!“ Što misliš, na što se to odnosi? Što bi osoba trebala biti spremna napraviti za svoju državu, a što ne?

Poznati engleski pisac i novinar George Orwell u eseju 1945. godine uočio je zanimljivu razliku između patriotizma i nacionalizma:

„Pod patriotizmom mislim na odanost određenom mjestu i načinu života za koje pojedinac misli da su najbolji na svijetu, ali nema želju nametati ih drugima. Patriotizam je po svojoj prirodi defenzivan, militantno i kulturno. Nacionalizam je, s druge strane, neodvojiv od želje za moći. Ideja vodilja svakog nacionalista je osigurati više moći i više prestiža ne za sebe, već za naciju ili drugu grupu u kojoj je odlučio utopiti svoju individualnost.“

George Orwell, 1945.

Slažeš li se s Orwellom o razlici između patriotizma i nacionalizma? Koji više odgovara demokraciji, a koji fašizmu?

UGROŽAVA LI ŠOVINIZAM DEMOKRACIJU?	
da	ne
Razlozi:	Razlozi:

Tablica za glasovanje o opasnosti ideja:

Fašističke ideje	Glasovi
militarizam	
nacionalistički šovinizam	
ksenofobija i rasizam	
cenzura	

Zaključni dio

 10 min

Voditelj postavlja pitanje: Trebaju li građani demokratskih država poduzimati nešto protiv fašističkih ideja ukoliko ih uoče i što mogu poduzeti?

Daje nekoliko minuta svakoj grupi da osmisli „lijeak“ koji bi građani u svakodnevici mogli upotrebljavati protiv opasnosti od ideje koja im je dodijeljena. Izlaganje i komentiranje.

**Materijali su nastali u sklopu rada
Platforme Antifašistička liga**

**Materijale slobodno koristite uz
navođenje izvora: Mirta**

Mirta, Zagreb 2016.